

SZAKÁLLSZÁRÍTÓ

Aforizmák

(1) Ez az állandó rovat lenne az én vitézi telkem. Eleget harcoltam világeletemben a tollal, a jövő hódító fegyverével igazságokért, szépségekért, gazságok és csúnyaságok ellen, talán megérdemlem ezt a pár láb állandó teret, amelyet ígyyeksem ezután is az igazság és szépség nefelejcsseivel teleültetni.

Most egyelőre egy marék aforizmát hozok, amelyet némelyek gondolatnak neveznek.

Termékeny makói magányomban két vers között vetettem papírra őket, némelyik aktuális, némelyik örökké aktuális, az élet és irodalom legkülönbözőbb területeiről valók.

Egy író véleményei és vallomásai, mind rövid, akár a sóhajtás és kicsi, mint a bors. Remélem, senki sem fog rágalmazást és becsületsértést találni bennük. Hiszen ezek csak:

Aforizmák

A költő az örökélet szenzációinak riportere.

A hóhérok nem szívesen halnak meg. Attól félnek, hogy a halál majd szemrehányást tesz nekik, hogy nem voltak eléggé szorgalmasak.

Az Ismeretlen Katona halálát ismerős politikusok okozták.

Petőfi Apostolát az arany középszer kritikusai különösnek és végletesnek találják. Olyan ez, mintha valaki szemére vetné a Vezuvnak, hogy a lávája nagyon forró!

A halottak gyorsan lovagolnak - mondja a régi példaszó A legtöbb mai közéleti híresség, ha meghal, nem is gyorsan lovagol, de villámsebesen autózik - a feledésbe. És a legtöbb még életében meghal.

Sokat beszélnek a színpadi hatás titkairól. Én azt hiszem, ezt a titkot nem a szerzők tudják, hanem a közönség.

Az újítókat máglyára viszik. Az ő tűzüknél századok múlva pecsenyét pirítanak a hóhéraik utódai.

Ma a fórumon mindenki a legnagyobb magyar akar lenni. Ezért nincsenek ma *nagy* magyarok.

Tiszteld az irodalomtörténetírókat, hogy hosszú életű légy a földön! - így szól a költőhöz az Akadémia. A költő azonban ma már tudja, hogy az irodalomtörténetírók sem hosszú életűek e földön. A költők túlélnek őket.

A királytragédiák főhőse a nép.

A legtöbb költő azért ír egy életen át, hogy egy verssel halhatatlanná lehessen.

Ez nem politika - hangoztatják gyakran a hatalmon lévők, akik legjobban tudják, hogy minden politika.

Egy elnémított lap kiált a leghangosabban!

(2) Lehet, hogy Heine szerelmei elmúlnak az idővel, de Heine gyűlölete, az halhatatlan.

A munka nemesít, a robot gazdagít. Csak nem a robotost gazdagítja.

Költeni annyit tesz, mint elfelejteni az elmúlást.

A hülye azt mondja a lángésznek: bolond.

Sokan azért szeretik és azért írják a fantasztikus regényeket, mivel nincsen fantáziájuk.

A Marseillaise azért a legjobb induló, mert ettől jönnek a legtöbben indulatba.

A női divatban sem a ruha a lényeg, hanem a test.

Az iskolában a gyermek hamarabb megtanulja azt, hogy mi a harmadfokú egyenlet, mint azt, hogy mi az elsőfokú teendő!

Gyulai Pál nagy jellem volt, de kis lélek.

A turáni átok valóságos áldás azokra, akik jó pénzért hangoztatják.

A paraszt földéhsége és a munkás kultúrszomja: ezek az új magyar história mozgatói.

Mindnyájan a boldogság trónörökösei vagyunk ezen a földön. És mindnyájan száműzetésben.

Helyi szerző? Vajon mit szólna hozzá Schopenhauer, ha őt a frankfurtiak elneveznék helyi filozófusnak?

A tehetségtelen emberek rossz emberek. Személyes sértést látnak minden talentumban és halálos ellenséget minden zseniben.

Wilde nagyon becsületes méregkeverő volt. Először is magát mérgezte meg.

A mozi a demokrácia színháza.

A fiatalság szemében minden park Versailles és minden temető találkahely.

Minden halálos szerelem halálos unalom lesz, ha sokáig tart. Aki nagyon magyarkodik, az nem nagyon magyar!

(3) Minden méltóságtól megfoszthatnak, de emberi méltóságomtól nem.

Némely ostobák különös üldözési mániában szenvednek. Azt gondolják, hogy amit a bölcsek az ostobaságról beszélnek, az mind őrájuk vonatkozik.

Akik a forradalomban a legsunyibb módon lapultak, azok kiabálnak legbátrabban az ellenforradalomban.

Még mindig nagyon sokan vannak, akiknél az ember az úrnál kezdődik.

Igen sok mai ember kereszténysége csak szenteltvizes pogányság csupán.

Az őseim juhászok lehettek. A nagyapám már asztalos volt: Közeledett az íróasztalhoz, amelynél én dolgozom.

Az édesapám távirász volt. Én is az vagyok. Jeleket küldök a világba. Kár, hogy kevesen fogják föl őket.

Egy kegyelmes úr emlékkönyvébe: Könnyebb történelmet csinálni, mint történelmet írni.

A stílus az ember - mondotta Buffon. A stílus után ítélve nagyon sok majom ír ezen a földön.

Légy szerény! - mondja a katángkóró az ibolyának.

A farkas és bárány meséjét korunk úgy modernizálta, hogy a farkas báránybőrbe bújt.

A vértanúk vetését a hűbérurak aratták.

Pilátus azért mossa a kezét, mert nem tiszta a lelkiismerete.

A kutya megugatja a holdat, de a hold - csodálatos - sohasem válaszol erre.

A korhadtt fakeresztek alatt éppen olyan pihenés esik, a márványobeliszkek alatt.

Az egyik magyar lekszikonban olvasom: Arany középút, lásd Arany közepszerűség. Ez a lekszikon, úgy látszik az egységes pártra gondolt.

A kegyelmes urak is lehetnek kegyetlenek.

Petőfi Sándorról valami Zerffy is írt lesújtó bírálatot. Így Zerffy is belekerült a magyar irodalomba.

Nincs szomorúbb látvány, mint mikor a paraszt feudálistparti.

Az ellenforradalmárok nagy része a forradalomból él.

Aki a demokráciától fél, az a jövőtől fél.

A nap még egyetlen éjszaka után sem felejtett el fölkelni és világítani.

Kazinczy Ferenc börtönében indította meg az irodalom szabadságharcát.

A háborúban hallgatnak a múzsák. Annál hangosabbak a hadseregszállítók.

Cambronne káromkodása éppen úgy belekerült a francia történelembe, mint Jeanne d'Arc fohászkodása.

Minden vád ellen lehet védekezni, csak az önvád ellen nem.

A tudósok az egész középkoron át hiába keresték az örök élet titkát. A művészek már régen megtalálták.

(4) Galileit elítélték, és a föld mégis mozgott tovább.

Campanella a börtönben írta meg utópiáját az Államról, amelyben nem kell börtön.

A földrengés nem ismer országhatárokat, akár a gondolat.

Nem akarsz megöregedni? Tarts a fiatalokkal!

Színügyi bizottság minden városban van, de irodalomügyi bizottság egyik városban sincsen. Hiába, a kultúrát a primadonnák jelentik és nem a költők.

Aki magyarságomban kételkedik, annak magyarságában kételkedem.

A rádió korában nehezebb elnémítani az igazságot.

Táncsics Mihály öreg korára megvakult. Talán mert látnok szeme előre megsejtette a mi jövődönket.

A szabad léleknek ma az egész világ Bastille.

A dolgozók verejtéke a föld drága gyöngye.

Ahol a gyilkosok szabadon járhatnak, ott a becsületes bátran felkötheti magát.

Vörösmarty minden magyar költőnek édesapja. Tőle tanultunk beszélni költői nyelven.

Tömörkényt csak a szellemi arisztokraták méltányolják igazán. Ady Endre jól tudta, kicsoda Tömörkény. A szegedi torony alatt még ma is kevesen tudják.

A császároknak nincsen hazájuk, nekik csak birodalmuk van.

Nagyatádi Szabó István volt az új Dózsa György, akit tüzes trón helyett piros-bársonyra ültettek Szapolyaiék.

Némelyek úgy szeretik a költőket, mint a szárnyasokat: megkopasztva!

(5) Eljő még az idő, midőn egyetlen nagyhatalom lesz e földön: a munka!

Mennyi szépségversenyt rendeznek ebben a csúnya világban. Jóságversenyt még nem rendeztek soha.

Platon kétlábú tollatlan állatnak definiálja az embert. De némelyikre jobban illenek ez: kétlábú megtollasodott állat.

A gyermek szeme a jövő tükre. Jaj annak, aki elhomályosítja.

A szép és tehetségtelen nők többnyire színésznők lesznek.

A napokban elnéztem egy pöttöm kislányt, aki irigyen bámult egy kék-arany halottas kocsira, amelyre a barátnőjét föltették.

A tenger vize sós, mint az ember könnye.

Ki volt Csokonai idejében a debreceni kollégium rektora? Nem tudom, de azt tudom, hogy kicsapta Csokonait.

Vörösmarty temetésén föltámadt a magyar lélek.

A faj a múlt, a nemzet a jelen, a nép a jövő.

A primadonna bundája nálunk még mindig fontosabb, mint a költő lelke.

Inkább vagyok bűnös keresztény, mint gőgös farizeus.

Koszorút vinni két halott sírjára: ez tüntetés. De két élő eltüntetni az élők sorából, ez micsoda?

Ha most Mátyás király álruhában belopóznék Bécsbe, a horogkeresztesek zsidónak néznék az orra után ítélve.

A költőnek van a legszebb hivatása e földön: ő az, aki halhatatlanná varázsolja a mulandóságot.

- Rohadt az államgépben valami - mondotta Hamlet háromszáz év előtt Dániában. Azóta folyton olajozzák a gépet, vérrel és verítékkal.

Némely állatok előre érzik a földrengést. De azért a földrengés meglesz, ha némely állatok nem is érzik előre.

Vannak tehetséges koldusok, akiknek a halála után dús vagyont találnak a szalmazsákjában. A költők többnyire ilyen koldusok.

A lipcsei csatát népek csatájának nevezik. A népek ugyanis véreztek és a fejedelmek nyertek.

Ha sokáig így szanálnak bennünket, egy kis szanatórium lesz az egész ország.

A multkor tévedésből köszöntem egy úrnak. Ő is későn vette észre a tévedést, és visszaköszönt előbb. Láttam az arcán, hogy nagyon dühös, olyan dühös, mint az a zsugori, aki tévedésből többet adott ki egy garassal. A szerencsétlen.

Furcsa: a szakállszárító szót nem találom sem a Nyelvtörténeti Szótárban, sem a Tájszótárban, sem a Czuczor-Fogarasiában, sem a Ballagiban. Vagy a szóban van a hiba, vagy a szótárakban! Horger Antal tudós barátom úgy emlékszik, Herman Ottó írt a szó eredetéről és jelentéséről, Móra Ferenc tudós költő barátom Krúdy Gyulánál olvasta először. Én Oláh Gábor egy versében találtam és szerettem meg ezt a szép szót. Mindenesetre van olyan szép, mint a műtanrendőri bejárás.

Ferenc József unokája nőül megy egy szociáldemokratához. Szó sincs róla, már az öreg Ferenc József is kacérkodott néha egy kicsit a szociáldemokratákkal.

Herczeg Ferenc történeti drámát írt a Lánchídról. A dráma hőse nem Friedrich István. Pekár Gyula is újra megkezdte A félbemaradt táncot. Ez a darab meg nem az államtitkárságról szól.

Nincs megrendítőbb magyar fájdalom egész költészetünkben, mint ami a Bánk bán III. felvonásának 3. jelenetében hangot ad. Az örök jobbágy Tiborc panasolja égbekiáltó nyomorúságait a Nagyúrnak. És a Nagyúr a maga egyéni bajával vesződik, s nem akarja hallani Tiborcot. Mikor hallotta meg a mélységekből feltörő morajt a hatalmon lévő a magyar históriában? A huszonhárom éves kecskeméti jurátus, aki ezt a jelenetet megírta, jobban látta

és igazabban érezte a magyarság sorsát, mint az összes eddigi krónikások és historikusok.

Pengő, tallér, máriás, turul, túrán, forint, trón, mi legyen az új magyar pénz neve? - ezen vitáznak Rákosi Jenőtől a vámszedőig mindazok, akik nálunk a szó és a pénz dolgaiban illetékesek. Nekem egy igazhitű turánista bizonyította, hogy az Ugor elnevezés lenne a legjobb. Rövid is, turáni is, idegenek is könnyen megtanulják.

- Jó, jó - vetettem ellen -, csak attól tartok, hogy mire forgalomba hozzák, akkorára - ugorka lesz belőle!

Cserzy Mihály (Homok) a magyar és szegedi népiesség skálájába egy új hangot hozott: az érzelmességet. Ez nem szentimentalizmus, és nem szenzibilitás, ez egyszerűen érzelmesség. Magyar és egyéni. Csak egy egészen közeli rokonát ismerem ebben: Tóth Ede hangját a Falu rosszában.

Az egyik alsóvárosi kis kocsmában a falon magyar történeti képek. Kossuth, Széchenyi, Görgey, Petőfi, Vörösmarty egyetértésben, egy csoportban, egy szívvel, egy lélekkel. Persze nem a földön, hanem a Pantheonban.

Grillparzernek van egy jó mondása: A templomban azok énekelnek leghangosabban, akik hamis hangon énekelnek. Így van ez kérem a magyar politika templomában is.

Egy kezdő koldust láttam a napokban. Először állott ki a sarokra, és meghatóan nagy lámpaláza volt. Olyan testvérnek éreztem szegény, kedves öreget. Elpirult, mikor kinyújtotta a kezét. Minden kezdet nehéz, talán ez mégis a legnehezebb! A kezdő gazdagok nem ilyen szemérmesek.

Riedl Frigyesnek, rajongva szeretett nagy mesteremnek a katedrán gyakorta voltak ilyen különösnek tetsző, önmagának feladott kérdései: Ki volt az első magyar költő, aki öngyilkos lett? Akadt olyan költőnk is kettő, aki gyilkolt: Liszti és Zsutai. De aki a verseiből vagyont szerzett volna: olyan költőről nincsen említés a magyar irodalom történetében. Megélni verseiből eddig egyetlenegy lantosunk tudott: Hazafi Veray.

Petőfi költeményeiben a következő idegen neveket találtam (a bibliai neveket kivéve): Homér, Xerxes, Szokratesz, Caesar, Cassius, Brutus, Osszián, Petrarca, Tell Vilmos, Shakespeare, Byron, Rousseau, Desmoulins Camill, Napóleon, Beaurepaire, Latour. Ezek a nevek olyan komplexumot adnak, amelyből kellő lélekelemzéssel Petőfi egész érzélem- és gondolatvilága kideríthető.

Ferenc József, Erzsébet, Tisza István, ezek magyar egyetemek nevei a huszadik század harmadik évtizedében. Nem lehetett volna magyar tudósokról elnevezni őket, például a nagy Bolyaiakról, a dicső Kőrösi Csomáról, a jeles Eötvös Józsefről? Nálunk a szervilizmust elkeresztelték lojalitásnak.

Nevelni annyit tesz, mint emberré tenni. De ehhez az kell, hogy a nevelő is a gerincesek közé tartozzék.

A sajtóhibának néha ördöge van, de néha angyala is van. Egy derék, öreg magyar színész gyökeresen magyar Calderon alakításáról például egy vidéki lapban egyszer ez jelent meg: "igazi zalamegyei bíró volt tetőtől talpig". Calderon bírása persze zalameai, de a színész ábrázolására ez a sajtóhiba kitűnően ráhibázott.

Az elegáns és nobiles magyar író megható cikket írt a rigók és csízek szenvedéseiről és

üldöztetéseiről, valamint téli nyomorukról. Az elegáns és nobilis magyar író még eddig soha egy sort sem írt például a magyar munkások szenvedéseiről és nyomoráról. Ha írt volna, azért írt, hogy a jövő előtt alibit igazoljon.

Az elmés, nemes magyar író Széchenyi és Kossuth küzdelmét viszi az ország első színpadára. Nem akar állást foglalni egyikkel szemben sem - jelenti ki egy destruktív és egy konstruktív újságban egyszerre. Érdekes. Eddig úgy tudtam, Sophokles, Shakespeare, Schiller, Kleist, Hebbel, Ibsen és Strindberg egyaránt arra tanítottak, hogy az igazi dráma - állásfoglalás.

Rózsa Sándor nagyon nem tetszik a Népnek. Nem csodálom. Rózsa Sándor Kossuth katonája volt, nem Héjjas Iváné. Forradalmár volt a Sándor bácsi, és pedig negyvennyolcban.

Ady Lajos kitűnő könyvében olvasható, hogy Ady Endre filmet akart írni - Dózsa Györgyről. A mai filmcenzúra nem lehetetlen, hogy tüzes trónus helyett inkább Zalaegerszegre helyezné az egykori parasztkirályt.

A népre lőni könnyebb, mint a népet boldogítani. De ez utóbbi mégis szebb dolog.

Hauptmann remekét, a Takácsokat még a békében betiltotta Vilmos császár. Nagyon harciasnak találta. Most már Vilmos császár van betiltva Doornba, és a takácsok ott ülnek a birodalmi gyűlésben. Tempora mutantur.

Kolonics érsek előbb koldussá akarta tenni Magyarországot, azután németté. A háborúban a Mitteleurópasok előbb németté szerették volna tenni. De csak koldussá tették.

Ha egy teve átmenne egy tű fokán: a gazdagok mennyivel nyugodtabban aludnának.

Először úgy akartam írni, hogy Művészet és politika. De beláttam, hogy ez ma nem lehetséges. Első a politika, azután jön a művészet, ha a méltóságos politika megengedi. A művészet ma kisbéres csupán a mai kiskgazdapolitikában.

Mégis van valami biztató abban, hogy a lemondott terek írókká lesznek mostanában. (Egy kis lemondás is van benne bizonyára.) Itt van Hegedűs Lóránt, és itt van Nagy Emil. Eddig úgy volt, hogy aki írt, abból miniszter is lehetett, Most úgy van, hogy aki miniszter volt, az még író is lehet.

A színház a legfontosabb kultúrintézmény a világon. Miért? Azért, mert színésznők is játszanak benne.

A keresztényszocializmus olyan szocializmus, amelyik nem akarja a szocializmust.

A látók többnyire vakok. Homérosz is az volt, Tiréziász is és Milton is. Sajnos, a legtöbb államférfi szintén.

Mindig mosolyogva olvasom vidéki színházak jelentéseiben ezt a szerepkört: szerelmes színész. Bár lehet, hogy inkább irigykedem. Ez igazán szép pálya lehet, szebb, mint a

kéményseprőké. Valószínűleg ennek is megvannak azért a maga terhei. Vagy mondjuk így: az édes terhei.

Ismerek egy színészt, aki hosszú idő óta pompásan és elegánsan játssza azt, hogy ő szerződésben van. Már csak ezért is megérdemelné, hogy szerződtessek!

Egy szép leány megy az utcán. Minden mozdulata érezteti veled, hogy ő szép. Milyen büszke és milyen boldog! Ha nem volna ilyen büszke, akkor talán nem is lenne ilyen szép!

A koldusok a templom küszöbén figyelmeztetik a híveket, hogy szociális kérdés is van a földön.

Dávid Ferenc egyik legmélyebb mondása: Ha Krisztus ezerszer született is Betlehemben és ha tebened nem született, akkor el vagy veszve.

Persze az iskolában Dávid Ferenc idejéből nem ezt a mondást tanítják, hanem a Bertalan-éjszakát és a nagy armadát.

Némelyik uralkodó a középkorban nem tudott se írni, se olvasni. De legalább uralkodni tudott. Amit nem minden újkori uralkodóról lehet elmondani!

(16) - Ne beszéljünk irodalomról - szól az irodalmi kávéházban az egyik író a másik írónak. És beszélni kezdenek a mai színpadi irodalomról.

- Miért nem ír drámát, azzal lehet keresni - ajánlotta melegen egy aggódó ismerősöm.

- Akkor inkább a csontvázamat adom el - feleltem nyájasan -, mert az is a halálom után kerülhet csak színre!

A színpad oly szűk, mint egy ketrec, ha Kotzebue nyöszörög rajta és oly tág, mint a világ, ha Shakespeare dübörög.

A rossz színész, ha szálfatermetű is, eltölpül a színen az igazi művész mellett.

A szerzők darabokat írnak, a költők egészet.

Nincs szomorúbb, mint egy rossz komikus.

Ibsen nemigen nézte meg műveinek előadását. Gondolta, elég kritikus nézi őket.

Néha azért tapsolnak egyik-másik színjátéknak, hogy egy kis cselekmény is legyen.

A jó színésznőnek külön szépítősze a művészet.

Maeterlinck drámáinak hőse a halál és színhelye a végtelenség.

Regényből is lehet színművet csinálni. Néha a kapanyél is elsül.

Katona Bánk bánjának darabos a nyelve. De ebben a nyers kőben arany csillog.

A verseket igenis szavalni kell! A szárnyakkal nem járni kell, hanem repülni.

A színpadon gyakran a legszebb gondolat is elvész. Hiányzik az akusztikája a nézőtéren.

A színészek százszor inkább tudnak nagyurat játszani, mint költőt. Úgy látszik, a költő nagyobb úr, mint a nagyurak.

Némelyik színész pompásan tudja adni a ripacsot. Látszik, hogy önmagából merít.

Strindberg drámáiban a lelkek meztelenül állanak előttünk, mint Ádám és Éva a paradicsomban. De itt Ádám és Éva a pokolban állanak.

Szerző: ebben a szóban benne van az egész mai színdarabírás szelleme. Ők szereznek, a régiek költöttek.

A régi naivák a fiatal ártatlanságot ábrázolták, az új naivák a fiatal romlottságot.

Nincsenek többé tragikák. Csak idősebb hisztérikák vannak

A színészet izom- és idegmunka. Aki még a lelkét is beleadja, az már nem is színész. Az már művész, aki a múlandó órákat az örökkévalósághoz igazítja.

A királykérdést sokféleképpen meg lehet oldani. Nem is merjük leírni például azt a megoldást, amelyet a legnagyobb magyar költő ajánlott.

Miért haragszol rám? - kérdezik a kis senkik a zsenitől. Ha nem kérdezted volna, nem is vettelek volna észre - gondolja magában az ember.

Egynémely színésznőről akkor derül ki, hogy milyen jól játszik, amikor már nem szerepel a színpadon.

Az ország első színpadának nem szabadna elfeledni, kik az ország első költői.

Minden kormányzat legnagyobb erőssége a gyöngé ellenzék.

Ha egy ellenforradalom sokáig tart, forradalom lesz belőle.

A kalandor nem a zászló színét nézi, hanem a nyelét.

Némely úr bizonyos föltételek mellett szívesen keblére ölelné a munkásságot. De tudja Isten, hogy van ez, a munkásság nem vágyik némely úr keblére egyáltalában.

Az én magyarságom oly mély, mint egy halálos seb és oly erős, mint a halál. A kis magyarkodóké sekély, mint a tócsa és gyöngé, mint a nádszál, amelyik folyton súg, búg, zúg a szélben.

Egy íróról olvasom, legfőbb dicséret gyanánt, hogy minden évben elejt egy szarvasbikát. Én, sajnos, csak szamarakat találtam eddig.

Néha úgy érzem, ezer éve itt vagyok és néha úgy érzem, egy pillanatban kell kifejeznem az örökkévalót. Én magyar költő vagyok.

A Magyar Tudományos Akadémia Herczeg Ferencnek szánta a Nobel-díjat. Bizonyos, hogy Herczegnél nóbelebb magyar író nincsen ma.

Ha egyszer tavasz akar lenni: az összes jégpáncélok hiába erőlködnek és tiltakoznak.

Annyi német sipkát soha életemben nem láttam, mint ebben a magyar világban.

Gróf Széchenyi hiába volt a legnagyobb magyar. Azért mégis dr. Szécsényi a legnagyobb ébredő magyar.

Az idei március idusán a szabadságnak és haladásnak az utcán nem lesz kolportázsjoga.

A forradalmak nem kérnek útlevelet.

Martinovicsékat még mindig nem temették el a bűnös Budapesten. Az eszméiket eltemették. Legalább úgy gondolják bizonyos illetékesek.

Ha Petőfi élne? Megsúgom neked, ha Petőfi ma élne - nem tudna ma élni!

A húsvéti tojást pirosra szokták festem. A vér és az öröm színe egy.

Goethe és Schiller szobrai. Egymással szembenéznek. Goethe nyugodtan néz, Schiller lázasan áll. Mintha a weimári miniszter audiencián fogadná a jénai professzort.

Mátyás királynak persze nincsen szobra Bécsben. Igaz, hogy Pesten sincsen. De Hentzinek szobrot emeltek Budán.

A könyvek között az író úgy érzi magát, mint a katona a fedezékben. Azért az élet gránátja oda is becsaphat.

Azelőtt azért lett öngyilkos a diák, mert megbuktatták. Ma pedig azért hal meg, mert nem veszik fel az iskolába.

Az Isten nem ver bottal. Egyik-másik pedagógus megteszi helyette.

Az Ismeretlen Néptanítónak is szobrot kellene állítani. A nemzetek harcában ő nyeri meg a műveltség csatáját.

A fák és a madarak napja mellett jó volna mindennap a szeretet és igazság napját tartani.

A tekintélyt az iskolában csak tudással és jóssággal lehet fenntartani. Amelyik tanár káplár akar lenni, az levizsgázik.

Tihanyban már van egy élettani állomás. Mi tagadás nálunk és nekünk századokon keresztül a haláltant tanították.

Minálunk ma minden második ember méltóságos és minden harmadik úr kegyelmes. De soha annyiszor nem alázták meg az emberi méltóságot és soha olyan kegyetlenül nem bántak a kegyelemmel, mint napjainkban!

Ma mindenki a munkásságot akarja megnyerni a maga ügyének. Feledik, hogy a munkásságnak is megvan a maga ügye!

A szocializmust nem Marx és Engels csinálták, hanem a társadalmi fejlődés hozta magával. És a szocializmust nem jó tanáccsal fogják majd egyszer elintézni, hanem jó kaláccsal.

Hubay Jenő úgynevezett kuruc nótáját hallottam a napokban. Ettől a mondvacsinált kuruc nótától minden igaz magyarnak Ocskay brigadérossá kell válnia és hanyatt-homlok rohannia Bartók és Kodály táborába.

Fej vagy írás: ez volt régen a játék. Faj vagy felekezet: most ezzel játszanak évek óta a nagy gyerekek és nagy szamarak.

Megállok a Margit körúton egy ódon ház előtt, amelynek kapuja fölött bikafej kőbálvány mered, az ablakai rácsosak, az udvarán vén fa görbe dereka csavarodik az ég felé. Német szó, idegen tekintetek, Öfner úr ma a gazda itt és senki sem akar emlékezni a lakói közül, hogy ez a ház valamikor Laczkovics János kapitányé volt, aki a magyar szabadságért és haladásért vértanúhalált halt amott a vér mezején. A házat nem jelöli semmi emlék, magának Laczkovicsnak csontjai valami ládában hanyódva várják a magyar föltámadást: a demokrácia diadalát, amelyért életét adta társaival együtt. Ugyan meddig kell még várni, talán az ítélet napjáig?

Impozáns szobor mered rám egy díszes sétatéren. Magyar munkások bronzba öntve néznek föl rá áhítattal. A fölírása csak ennyi: Mechwart. Eszembe jut, hogy Kossuthnak még mindig nem áll a szobra Budapesten.

A jeltelen sírokban jelesek is alusznak.

(28)

A nyílt szavazásnál minden becsületes választónak az a titkos gondolata: ha titkosan lehetne szavazni!

Nem telik bele pár nap és az ígérek földje megint siralom völgye lesz.

Aki a haladás útján csak ballag, azt elgázolja az idő autója!

Úgy látszik, mióta megértik Adyt, jobban haragszanak rá. És én ezt nagyon megértem.

A verebek akadémiai ülésén nagyon megdicsérte az elnök Szürkhét, a derék, becsületes öreg költőt, aki mindig igaz, őszinte és egyszerű szürke alapon énekelt a szürkéknek. Egy másik vén társ irigyen jegyezte meg magában:

- Engem nem tüntetnek ki, pedig én még nála is szürkébb vagyok, ha ugyan lehetséges!

Bizonyosan észrevették már, hogy Beethoven nevének annyi betűje van, ahány szimfóniát szerzett. Ez a világ legdicsőbb és legmaradandóbb kilencágú koronája.

Mire a Baumgarten örökségre valahára végre sor kerül, az érdekesebb magyar írók egy része dutyiban fog ülni, egy része pedig más hazába költözik.

Euripides drámai töredékeit olvastam tudós Csengery János avatott fordításában. Mennyi igazság, szépség, bátorság és szókimondás! Hiába, az öreg görög destruktív van olyan modern, mint például Szenes Béla. És mennyivel modernebb lesz nála tíz év múlva!

Egy színházi ember kérdezte tőlem:

- Téged nem lehet látni a színházban mostanában! Egészen elszoktál tőle!

Mire én válaszoltam:

- De a színház is elszokott ám az irodalomtól!

Reinhardt Miksa cirkuszt csinál a színházból. Némely unalmas szerzők fogházat csinálnak belőle.

Hitetlen korok szeretnek a hit dolgaival játszani. Amit nagy idők és lelkek ereje megteremtett egykor, azt ők rekonstruálják.

A színházi babona szerint, ami irodalom, az unalom. Vannak színházi emberek, akik úgy gondolnak Shakespeare-re, mint egy nagy ásításra!

Lehet, hogy Oscar Wilde aforizmái elavultak, de a butaságok, amelyek ellen írta őket, még mindig nem évültek el.

Nehéz szatírárt nem írni. De szatíráit írni még nehezebb!

Az igazi gólya a színpadon nem mer kelepelni. Az imitált gólya merne!

Tehetségvédelmen sokan azt értik, hogy védekezni kell a tehetségek ellen!

Jobb holnap egy Shakespeare, mint ma egy Drégely.

A közönség nem olyan közönséges, mint egyik-másik színházi róka gondolja.

A színpadon minden lehet talmi, csak a szellem legyen valódi!

Az egész estét betöltő darabok sokszor űrt hagynak lelkünkben.

A költő az, aki megállítja a mulandóság napját az égen.

Ruskin könyvet írt Velence köveiről. Szeged köveiről is lehetne írni, azokról, amelyeket lebontottak.

Egy nagy író született Szegeden, Dugonics András. Annak a szülőházát is egyenlővé tették a földdel.

A legrútabb szegedi utca a Bajza utca. Talán azért, mert Bajza volt a legnagyobb magyar szépész?

Vannak, akik a szülővárosukban is száműzetésben élnek.

A szegedi művészek jó része a részvértlenség és közöny elől Tápéra menekül. Ott legalább plein air van.

Most két belvárosi temetője van Szegednek. Az egyikben Tömörkény és Dankó nyugszik, a másikban a palánki régi utcák élete.

Szolnokon van művésztelep. Kecskeméten is van. Szegeden csak művésznyomor van.

A boszorkánysziget Dankó Pista nótájában él csak, a valóságban kivágták az erdőt, ahol egykor embereket égettek városunkban. Ma már nem égetik az embert Szegeden, ma már az emberrel egészen másképpen végeznek.

Ez a hét betű a magyar égbolt göncölszekere, amely mindig mutatja az utat a szabadság győzelme felé.

Széchenyi csak a legnagyobb, Deák csak bölcs, de ő a mi édesapánk.

Az én boldogult Mari néném azok között a szegedi fehérruhás lányok között volt, akik virágot hintettek a nagy nép vezér lábai elé. Ha e jószágos, szentéletű nő szemébe néztem, úgy éreztem, hogy a magyar szabadság napjának visszfénye ragyog felém.

Az első szónok, aki a világszabadságot emlegette, nyilván Petőfi után, magyarul, az Kossuth Lajos volt Szegeden.

A nagyapám íróasztalán mindig ott voltak Kossuth Lajos iratai az emigrációból. És ágya fejénél az örök kormányzó képe. Amikor beléptem a szobába, az az érzésem volt, hogy itt nagyon visszavárnak valakit, aki elment és akit nem lehet felejteni.

Kossuth nem tragikus alak. Mint ahogy a messiások nem tragikusok. Tragikus az a nép, amely nem ismeri meg és nem követi a messiásait.

Jöjjön el a te országod! - a magyar ember mindenkinél mélyebben érzi ezt a fohászt.

Vannak színésznők, akik titokban igaz könnyeket hullatnak azért, mert a színpadon nem adnak nekik alkalmat erre.

A diákhelyen szigorúbb, de igazságosabb közönség van, mint a páholyokban. Jobban tud ítélkezni és jobban tud lelkesedni.

A napokban építészek vitáját hallgattam. A legtöbbször a perspektívát emlegették és megvallom, olyan nagyszerű perspektívát nyitottak meg előttem a jövőendő Szeged számára, hogy néha úgy éreztem, költők közt vagyok.

A csonka torony nekem is szívügyem. Ez a beszédes emlék túlélte a tatárokat és Mátyás királyt, Dózsa Györgyöt és a törököket, a szegedi boszorkányokat és Dugonicsot, a szabadságharcot és a világháborút. Bennünket is túl fog élni, Szeged szebb lesz, mint volt és ő, nagy idők tanúja, bizonyosságot tesz ezer esztendő mellett.

Eddig két nagy magyar nótafának áll az emléke: Dankó Pistáé a szegedi tiszaparton és Nyizsnyay Gusztáv a vásárhelyi sétatéren. De a legnagyobb magyar nótafának nem kell még az emlék, csak a remény kell, mert ez a nótafa a küzdő és szenvedő, az örök és dicső magyar nép maga!

Gyermekebarát. Ez a szó az én számomra egyenlő ezzel: istenfélő.

Aki a gyermeket szereti, Istent félti. Mert a gyermek teremti a jövőt.

A gyermek Jézus bölcsebb volt a templom összes írástudó véneinél.

A kis rongyosokban, a kis mezítlábosokban ott szunnyad elnyomva és várakozva a megváltó és szabadító.

Victor Hugo akkor volt a legnagyobb, mikor a legkisebbekről írt.

Az én imádságom: Lelkem Istene, őrizd meg bennem mindhalálig a gyermeket, akinek születtem.

A beteg gyermek megtört tekintetében egy jövőendő haldoklik.

Az első sírás az életnek mélyebb titkát jelenti, mint az utolsó sóhajvás.

Most pedig mondjunk egy japános verset is a gyermekről:

*Nem tudhatod, melyik bölcsőben alszik
A nagy, a bölcs, a szent, kit vár a föld,
Kinek szava majd egy világra hallik,
S ki egykor millió vágyat betölt!*

(37)

A puritán azt mondja: Kevesebb testet kérek! Én pedig azt mondom: Több szellemet!

A nyárspolgár fölháborodik a görli meztelenségén, de nem háborodik föl a koldus ruhátlanágán.

Miért foglalkozik boldog, boldogtalan annyit és oly szívesen a színházzal? (Én is.) Mert színésznők is vannak benne. Ezért fontosabb és jelentősebb probléma a színház, mint teszem a világ vége.

Körülbelül ötezer vezércikket írtam eddig életemben. Már nemigen volna időm hozzá, hogy mind végigolvassam őket.

Hogy Szeged szebb lett, mint volt, abban legalábbis annyi része volt Mikszáth, Tömörkény, Békefi és a többiek tollának mint a Lechner, Fellner és Helmer cirkalmának.

Kossuth Lajos vezérlő cikkei a szabadság földjére vitték a magyarságot.

Csokonai Vitéz Mihályt olvasom, és nem tudok betelni azzal az édes, kedves újsággal és elevenséggel, amely e legszerencsétlenebb magyar költő csodálatos verseiből árad. Milyen modern és milyen fiatal! Egyik alkalmi szösszenetében a saját nagy orrát figurázza ki. Mindenféle mulatságos dolgot összehord jellemzésére e hatalmas ormánynak, amely Ovidius Nasonak is becsületére válnék. A remek önirónia önkénytelenül eszembe hozza a francia költő világhíres verses drámai monológját, amelyet száz évvel Csokonai után Cyrano de Bergerac szájába ad.

Kevesen tudják, mennyire szerette és tisztelte ez a debreceni poéta a jeles szegedi íróvárosat, Dugonicsot. Hosszú verset írt Dugonics oszlopa címmel, amelyben rendre fölsorolja Etelka szerzőjének múlhatatlan érdemeit. Pedig akkor még nem jelent meg az a könyv, amely Dugonics halhatatlanságát leginkább biztosítja, a Példabeszédek és jeles mondások.

Megint közeleg Petőfi rejtelmes eltűnésének évfordulója és a bécsi kamarillának küldött egykorú bizalmas jelentésekből hadd idézzük egy magyar spionnak róla szóló jellemzését: "Egész egyéniségéből ítélve veszélyesebbnek látszik, mint az ellenzéki rezonőrök nagy része. Izzó gyűlöletet áruel Ausztriával szemben. És azt a reményt is, hogy túlzó eszméi, amelyek a fönnálló rend teljes fölforgatására irányulnak, rövid idő múlva meg fognak valósulni."

Olvashatod Platont és Arisztotelészt, Szent Ágostont és Tamást, Descartest és Spinozát, Kantot és Schopenhauert, a világ lényegét és az élet értelmét, mégis inkább érezteti veled egy harmatcsepp a virágon és egy könnycsepp a szemben.

A legtöbben nem tudják elhinni és megérteni, hogy érdek nélkül is lehet harcolni az igazságért.

A rossz stílus rossz ember.

A napokban egy öreg koldussal találkoztam. Jóságos arca, szelíd tekintete, józan komolysága úgy hasonlított egy ismert milliárdosra. Lehet, hogy a végzet összecserélte őket e földön. No majd a másvilágon!

Az én szocializmusom nem egyenlőséget akar, hanem igazságot.

Százmillióba és nyolcvan ember hetek óta tartó munkájába került a Mersz-e Mary - olvasom. Napjaink úgynevezett művészetéről ennél a mondatnál lesújtóbb kritikát maga Tolsztoj se tudna mondani.

*Mikor a munka nem lesz robot és a művészet nem lesz fényűzés, akkor jön el az ország,
amelyről a legjobbak jövendöltek.*

*Álmodni addig is szabad róla.
Szenvedni addig is lehet érte.*

(41)

*Majdnem minden áldott nap kisétálok valamelyik temetőbe. És megbékülve és alázatosan arra
gondolok ilyenkor, hogy egyszer majd nem fogok visszasétálni többé.*

*A napokban egy temetési vállalat kirakatában ezt a cédulát olvastam: Mindjárt jövök. Pardon,
nem olyan sürgős - gondolják magukban a járókelők*

(40) *Breviárium*

(39) *Poéták*

(38) *Újságírók*

(36) *Szent gyermekség*

(35) *Húzd rá cigány!*

(34) *Építészek*

(33) *Reflektor*

(32) *Kossuth*

(31) *Szegedi mozaik*

(30) *Színház*

(29) *Élet és művészet*

(27) A halottak városában

(26) Buda

(25) Numerus clausus

(24) Magyarán mondva

(23) Tanügy

(22) Holmi

(21) Bécsi mozaik

(20) A húsvét margójára

(19) Márciusi zsongás

(18) Egyről-másról

(17) Gondolatok a színházban

(15) Ötletek

(14) Politika és művészet

(13) Emlék és remény

(12) Kalászosok és pipacsok

(11) Írók és urak

(10) Élet és irodalom

(9) Ciróka-maróka

(8) Himmi-hummi

(7) Új holmi

(6) Elegyes Holmi

<http://mektukor.oszk.hu/06500/06522/06522.htm#155>